

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(А.З.Підгорний)

«_____» _____ 2018 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності 051 «Економіка»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Статистика бізнесу»

на тему: «Статистичний аналіз заробітної плати в Україні»

Виконавець:

студентка VI курсу обліково-
економічного факультету

Конюченко І.А. _____
(підпис)

Науковий керівник:

к.е.н., професор А.З.Підгорний

(підпис)

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ.....	6
1.1. Поняття і структура заробітної плати.....	6
1.2. Сфери регулювання заробітної плати.....	14
1.3. Системи заробітних плат та їх види.....	19
РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ ЗА 2010 – 2017 РОКИ.....	27
2.1. Аналіз динаміки заробітної плати в Україні.....	27
2.2. Регіональний та галузевий аспекти заробітної плати.....	36
2.3 Порівняльний аналіз заробітної плати Україні та країн Європи.....	49
РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ РІВНЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ.....	52
3.1. Оцінка впливу факторів на рівень заробітної плати за допомогою КРА.....	52
3.2. Зміст політики доходів в Україні.....	58
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

На сьогоднішній день, коли рівень життя людей напряму залежить від рівня оплати праці і механізму її виплати, заробітна плата виступає головною складовою доходів населення, основою їх життєдіяльності, а звідси і стимулом для підвищення продуктивності праці. Саме заробітна плата є важливим показником рівня соціально – економічного життя для кожної країни.

Так для України, головною соціальною проблемою являється велика різниця між низькою оплатою праці і високою вартістю життя. По рівню заробітної плати, Україна займає найнижчий рівень серед країн Європи.

Метою дипломної роботи є статистичний аналіз заробітної плати, оцінка її середнього рівня, визначення особливостей диференціації рівня заробітної плати по регіонах країни та різним видам діяльності. Досягнення мети роботи зумовило необхідність постановки та розв'язування наступних завдань: розглянути сутність поняття «заробітна плата», як об'єкта статистичного дослідження, на основі вітчизняного досвіду; розкрити її динаміку зростання, починаючи з 2010 року; проаналізувати рівень заробітної плати за організаційно – правовими формами господарювання; використовуючи метод прогнозування, визначити рівень заробітної плати на короткострокову перспективу.

Об'єктом дослідження є рівень заробітної плати робітників в регіональному та галузевому розрізі.

Предметом дослідження є методологічні положення статистичного аналізу заробітної плати та методичні підходи оцінки і прогнозування її рівня в Україні.

Теоретичні, методологічні та економіко – організаційні проблеми оплати праці були предметом наукових досліджень багатьох видатних зарубіжних та українських науковців – економістів. Цими питаннями займалися такі вчені, як:

Ф. Ф., Коблянська, О. І., Ткаченко Н. М., Хом'як Р. Л., Голова С. Ф., Ивахненко С. В., Семененко О. Л. Ганін В. І., Гливенко В. В., Гурова К. Д., Живко З. Б., Завгородній А. Г., Ленъ В.С, Нашкерська Г. В., Олійник О.В., Дем'яненко М.Я., Пушкар М.С., Рудницький В.С, Тарасенко Н. В. і багато інших.

По даним Всесвітнього банку, приблизно 80% українців належать до категорії бідних. В українських реаліях є те, що і висококваліфіковані робітники теж належать до категорії бідних тільки через низький рівень доходів. Тобто через низький рівень оплати праці, навіть маючи роботу, людина не може забезпечити себе потрібними ресурсами для нормального існування. Тому на багатьох українських підприємствах розповсюджені неофіційні нарахування і виплати заробітної плати працівникам, без сплати встановлених законом податків і платежів, так звана заробітна плата « у конвертах ».

Удосконалення організації оплати праці на підприємствах має будуватися на оптимізації тарифного регулювання заробітної плати, до якої належать:

- запровадження гнучких форм та систем оплати праці
- колективне регулювання заробітної плати
- удосконалення тарифної системи, шляхом співвідношення тарифних ставок залежно від рівня кваліфікації працівників
- покращення мотиваційного механізму регулювання міжпосадових окладів та міжкваліфікаційних рівнів оплати праці
- удосконалення нормування, як засобу регулювання міри праці та її оплати
- розроблення внутрішньовиробничих тарифних умов оплати праці, як чинників для підвищення мотивувальної і стимулюючої ролі тарифних систем

Особливо важливим значенням в організації та стимулюванні праці на підприємствах є мотиваційні та заохочувальні заходи, до яких належать: премії, надбавки та доплати. Розробляючи положення про оплату праці та преміювання, потрібно розширити практику персоніфікації ставок та окладів для більш кваліфікованих робітників, орієнтованих на підвищення ефективності праці. Так до переліку факторів та критеріїв оцінювання умов преміювання, потрібно включати: рівень професійної майстерності, стаж роботи, ініціативність та результати кваліфікаційної атестації працівника.

Рівень заробітної плати повинен напряду залежати від результатів праці та одночасно стимулювати розвиток виробництва, ефективність роботи, збільшення кількісних та якісних результатів праці. Протягом останніх років заробітна плата в Україні, з ряду причин, майже втратила ці функції і тому це не дозволяє ефективно впливати на процеси пов'язані зі спадом виробництва, заважає досягненню певної стабілізації в економіці.

Україні потрібно удосконалити систему оплати праці, зайнятися пошуком нових рішень, можливо глибоке вивчення західного досвіду допоможе нам вирішити багато проблем пов'язаних із заробітною платою, поліпшити її стан та підвищити зацікавленість робітників до високопродуктивної праці. Саме підвищення заробітної плати є хорошим стимулом для покращення та розвитку нашої економіки, що допоможе підняти внутрішній попит, створити нові робочі місця, збільшить національне виробництво та сприяє загальному поліпшенню життя населення, а також створить деяку впевненість в майбутньому.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день, коли рівень життя людей напряму залежить від рівня оплати праці і механізму її виплати, заробітна плата виступає головною складовою доходів населення, основою їх життєдіяльності, а звідси і стимулом для підвищення продуктивності праці. Саме заробітна плата є важливим показником рівня соціально – економічного життя для кожної країни.

У випускній роботі проведено аналіз динаміки заробітної плати в Україні протягом 2010 – 2017 років, а також розглянутий регіональний та галузевий аспект.

Проведений аналіз показав, що в Україні відбувається стрімке зростання середньомісячної заробітної плати. Так у 2017 році порівняно з 2010 вона збільшилась з 2246 грн. до 7105 грн., тобто зросла в 3,2 рази. Слід відмітити те, що з 2017 року рівень мінімальної заробітної збільшився вдвічі і досягнув відмітки в 3200 грн., хоча упродовж всього досліджуваного періоду він ледве перевищував прожитковий мінімум. Щодо прожиткового мінімуму, то на 2017 рік він складав 1700 грн., а його динаміка зростання залишається дуже повільною. Взагалі сам прожитковий мінімум є заниженим, оскільки рівень цін та послуг збільшуються в рази швидше.

Важкими для українців були 2014 та 2015 роки, коли рівень інфляції коливався в межах 120 – 140%, саме в ці роки відбулося найбільше підвищення цін на всі групи товарів та послуг.

Також протягом 2010 – 2016 років, приблизно на 2% кожний рік, зменшувався рівень соціального захисту, але 2017 рік він дорівнював 45% , що є найвищим показником за весь період. І це все без урахування тіньової економіки, реальний же рівень буде ще нижчим, хоча по даним Міжнародної організації праці він не повинен бути менше 50%.

Найбільш важливим показником є рівень реальної заробітної плати, оскільки саме він оцінює можливість населення придбати необхідні речі для повноцінного існування. Тут слід виділити період 2014 – 2015 років, коли в Україні спостерігався найнижчий рівень реальної заробітної плати, у 2014 – 84,4%; у 2015 – 84,5%.

Проте якщо ми розглянемо заробітну плату в доларовому еквіваленті, то ситуація зміниться не в кращу сторону. На 2017 рік в Україні заробітна плата складала лише 267 доларів, що є найнижчою серед країн Європи. Найвищий її рівень був зафіксований в 2013 році – майже 400 доларів.

Особливо помітна велика диференціація заробітної плати між областями. Так різниця в заробітній платі між Тернопільською областю та Київською складає більше 2000 гривень, а у місті Київ її рівень перевищує відмітку в 11000 гривень, що майже в 2 рази більше ніж в інших регіонах країни. Тільки в Київській та Донецькій регіонах заробітна плата перевищує середньомісячну. В 10 областях вона коливається від 5 до 6 тисяч гривень, а в 12 областях між 6 – 7 тисячами гривень. Найбіднішими є західні регіони, де займаються сільським господарством. Проте в областях, де низький рівень заробітної плати, рівень її приросту є значно вищим ніж в регіонах з високою зарплатою. Так у 14 регіонах рівень її приросту був більше 40%.

За весь досліджуваний період, у 2015 році були найнижчі показники реальної заробітної плати, так в Луганській області був зафіксований найнижчий її рівень – 66,7%. В інших регіонах її рівень коливався в межах 75 – 80%, краще ситуація була тільки в Донецькій області – 87,4% та м. Київ – 83,5%. На 2017 рік порівняно з 2016 роком рівень реальної заробітної плати значно збільшився, в середньому на 20%, а в деяких регіонах майже до 30%, наприклад в Хмельницькій області з 99,7% збільшилась до 128,6%.

Розглядаючи темпи зростання номінальної та реальної заробітної плати, на прикладі Тернопільської та Київської області, встановлено, що номінальна і

реальна заробітна плата не завжди змінюються в одному і тому ж напрямку. Яскравим прикладом є 2015 рік, коли під впливом інфляції стрімко збільшувалась номінальна заробітна плата, проте рівень реальної заробітної плати навпаки зменшувався. Так у Київській області в 2015 році, коли темп приросту номінальної заробітної плати дорівнював – 119,2%, а реальної заробітної плати лише – 76,2%.

Також в Україні присутня диференціація і за видами діяльності. Так на 2017 рік найбільш оплачуваними видами діяльності є: інформації та телекомунікації, фінансова та страхова діяльність і, особливо, авіаційний транспорт, де рівень заробітної плати коливається в межах 30 тисяч гривень. А найменш оплачуваними були такі сфери діяльності: освіта, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, тимчасове розміщення й організація харчування, операції з нерухомим майном та поштова і кур'єрська, де заробітна плата не перевищує 4 тисяч гривень.

У 2017 порівняно з 2016 роком загалом по країні заробітна плата зросла на 36,9%, а порівняно з 2013 роком – 117,1%. Найбільший приріст заробітної плати був у сфері державного управління й обороні – 56,7% та у освіти – 54,7%, найменший у сфері водного транспорту – 8,4%.

Географія оплати праці свідчить про вищі показники в столиці та промислових областях країни, дана особливість зумовлена рівнем розвитку ділової активності, розміщенням капіталу та виробництва.

Хоча в Україні спостерігається висока динаміка збільшення заробітної плати, однак в порівнянні з країнами Європи, у нас найменшим рівень заробітної плати. В найбільш розвинених європейських країнах заробітна плата перевищує нашу більше ніж в 10 раз. В країнах – сусідах заробітна плата коливається межах 400 – 800 доларів. Найближчою до нас, по заробітній платі, є Білорусь – 375 доларів, що на 40% більше української.

Спираючись на дані Євростату, на сьогоднішній день, рівень мінімальної заробітної плати в Україні складає 108 євро, що теж є найменшим показником серед інших європейських країн. Про потрібно відмітити те, що темп її приросту дорівнює 5,5%, що є одним з найбільших в Європі, так у країн, де заробітна плата перевищує 1000 євро темп приросту мінімальної лише 1 – 2%, а у Греції взагалі з січня 2008 року знизився на 14%.

За результатами кореляційно – регресійного аналізу впливу різних чинників на середню заробітну плату протягом 2015 – 2017 років, найбільше на неї впливають: валовий національний продукт на душу населення, рівень зайнятості, рівень урбанізації.

Аналіз коефіцієнтів побудованої регресії показав зростання рівня міського населення у загальній чисельності населення, це сприятиме збільшенню рівня середньомісячної заробітної плати найманих працівників у середньому на 15 грн. 70 коп., а зростання валового регіонального продукту на душу населення, що призведе до зростання заробітної плати лише на 3 коп.

Таким чином, побудована регресійна модель впливу чинників на рівень середньомісячної заробітної плати населення є досить ефективним інструментом факторного аналізу рівня життя населення України. Використання запропонованої факторної моделі на практиці забезпечить більш обґрунтований підхід до аналізу соціально – економічної ситуації в країні та окремих регіонах, а також надасть змогу прийняти ефективні управлінські рішення відносно проведення ефективної соціально – економічної політики, як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР – [Електронний ресурс]. - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики // [Електронний ресурс]: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/Zarp_ek_m/zedm_17_u.htm
3. Офіційний сайт Державної служби статистики // [Електронний ресурс]: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/reg_zp_m/reg_zpm_u/arh_zpm_u.htm
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України // [Електронний ресурс]: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/>
5. . Офіційний сайт Міністерства фінансів України // [Електронний ресурс]: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>
6. Офіційний сайт служби статистики Європейського союзу // [Електронний ресурс]: <https://ec.europa.eu/eurostat>
7. Школа інвестора // [Електронний ресурс]: <http://investorschool.ru/srednyaya-zarplata-po-stranam-mira-2017>
8. Luniak, I. V. (2015), “ Statistical analysis of wages in organizational and legal forms of management”, *Efektyvna ekonomika*, [Online], vol. 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4404> (Accessed 20 May 2017).
9. The official site of Ministry of economic development and trade of Ukraine. (2017), “Trends of the shadow economy in Ukraine in January-September 2016”, available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki> (Accessed 4 May 2017).

10. Закон України "Про індексацію грошових доходів населення" від 25.04.97 із змінами 07.02.02
11. 4. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.03.95 №100 "Про порядок обчислення середньої зарплати"
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.09.01 №1266 "Про обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним страхуванням"
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.98 №663 із змінами від 21.12.98 і 21.07.99
14. Офіційний сайт Державної служби статистики // [Електронний ресурс]: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Інструкція зі статистики заробітної плати: Затверджена наказом Міністерства статистики України від 13 січня 2004 року № 5 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04>.
16. . Про прийняття за основу проекту: Закон України «Про оплату праці» затв. Постановою ВР України від 25.04.07 р. №986-V. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http:// www. zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)
17. .Статистичний щорічник України за 2015 рік. – К.:Консультант, 2015.– 552 с .
18. Статистичний збірник Праця України у 2015 р.– К.: Консультант,2015. – 336 с.
19. Брезницька К. Аналіз сучасних систем оплати праці в зарубіжних країнах / К.Брезницька // Управління розвитком. – 2014. – № 8. – с. 30-31.
20. Бутко М., Ревко А. Методологічні засади оцінки впливу заробітної плати на відтворення людського потенціалу регіонального соціально-економічного простору / М.Бутко, А.Ревко // Економіст. Науковий та громадсько-політичний журнал. -2012. -№5 – с.42-45.

21. Гриневич С.С., Кузьменко Н.В. Державне регулювання заробітної плати/ С.С. Гриневич, Н.В Кузьменко// Науковий вісник. Економіка, планування і управління в лісовиробничому комплексі. – № 16.3. – 2006. – с. 125-128.
22. Кустовська О. В. Статистичний аналіз галузевої диференціації оплати праці в Україні / О. В. Кустовська, Р. В. Піщик // Статистика України. – 2011. – № 2. – с. 25–31.
23. Синяєва Л. Проблеми регулювання оплати праці та шляхи їх вирішення в Україні // Регіональна економіка. – № 1. – 2015. – с. 171-177.
24. Уманець Т.В., Пігарєв Ю.Б. Статистика: Навчальний посібник. – К.: Вікар, 2003. – 623 с.
25. Ткаченко Л. Г. Міжрегіональні диференціація заробітної плати: чинники та напрямки регулювання // Регіональна економіка. – 2009. - №3. – С. 159-168.